

Bild: Lucy Dogs

Amy

En filmhandledning från Svenska Filminstitutet

Rek för åk 9 – gymnasiet

Amy Winehouse – lika begåvad som destruktiv. Med nyinspelade intervjuer som ackompanjerar arkivmaterial ger regissören Asif Kapaida inblick i hur sångerskan, "en gammal röst i en ung kropp", slår igenom, bryter ihop och reser sig – flera gånger om. Utan att spekulera, kritiserar dokumentären artistmyten och väcker frågor kring sambandet mellan destruktivitet och briljans.

Handling

Amy framför ett gäckande sångnummer in i kameran. Hon är 14 år men rösten är mogen och raspig.

När talangscouten Nick Schamansky uppmuntrar henne att skriva låtar möts han av tvekan eftersom hon ”bara skrivit dikter”. Men snart är hon med skivkontrakt och flyttar ihop med sin vän Juliette. Nu börjar livet och hon kan göra sånt hon ”inte får för mamma”.

Berättarrösterna tillhör Amys närmaste krets och kameran släpper sällan hennes ansikte. Hon beskrivs som ”en naturkraft” och ”blyg fast med utstrålning”. Kaxigheten är en frisk fläkt: hon är rakt på sak och skräder inte orden. Och när en journalist påstår sig känna till kvinnliga artisters avsikter med att göra musik, ser Amy mycket skeptisk ut

Några år senare hittar hon sin destruktiva tvilling i partnern Blake. Tillsammans testar de droger och när han lämnar henne går hon ner sig totalt. Nick försöker få in henne på rehab men hon lämnar beslutet till sin pappa Mitch – som säger att det inte behövs.

Amy tillbringar tid i studion, varken dricker eller tar droger och skriver låten ”Back to Black” på tre timmar. Trots att hennes farmor, en stark, trygg punkt, går bort, ser det ljusare ut än på länge. Men när det kommer fram att Amy kräks upp mat och inte ens bryr sig om att dölja spåren, inser omgivningen att nåt är fel.

Låten ”Rehab” gör succé, hon är återförenad med Blake och kame-rablixtrarna smattrar. Hennes ögon är skrämde och uppsparrade. Paret lever för att knarka, och efter att de gift sig blir drogerna allt tyngre. När Amy åker in för överdos, tas hon in på rehab. Blake lyckas smuggla in knark och nästa gång läkaren tar blodprov har Amy heroin i kroppen.

Turnéer ställs in. Drogerna tar över, Blakes inflytande likaså. Hon gör allt han gör: krossar han en glasflaska och skär sig med en av skärvorna, gör hon samma sak.

När Blake hamnar i fängelse, är det plötsligt fritt fram för medierna att driva med hennes misär. Trots det är rösten klarare och blicken mer fokuserad än på länge. Men hennes reaktion på att ha vunnit en Grammy är att livet är trist utan droger. Och blir en stund senare hög.

Amy åker iväg ett par månader för att komma ifrån drogerna och paparazzin och halvåret på St Lucia gör henne gott. Pappa Mitch dyker upp med ett filmteam, vilket uppenbarligen stör henne. När ett turistande par vill ta ett foto tillsammans med henne – vilket hon går med på efter en dräpande kommentar – läxar han upp henne: ”Det är bara ett foto?”.

Hon skiljer sig från Blake och verkar må bättre. Men det destruktiva livet har märkt hennes kropp som är i dåligt skick. Och plötsligt super hon ner sig innan hon går upp på scen och blir utbuad för att hon vägrar sjunga. Turnén ställs in och hon verkar lättad. Hon talar med en vän i telefon och ”låter som den gamla Amy”. Men hittas dagen efter död i sin säng, 27 år gammal.

Palla vara kändis

Amy ser ingen som helst koppling mellan framgång och kändisskap. Det enda hon vill är att göra musik när och hur hon vill. Vi säger att vi älskar våra idoler men bryr vi oss egentligen om hur de mår? Ett talande exempel är mötet mellan Amy och de två beundrarna som vill ta en bild tillsammans med henne. De ber om ursäkt, men enligt Amy hade de inte kommit fram om de faktiskt brytt sig.

- ”Känd”, ”stor”, ”stjärna”. Vad är skillnaden? Ge exempel på några artister och fundera på vilket epitet du sätter framför. Vad bestämmer en artists epitet? Du, de själva, media?

- Fundera på vad det innebär att ”vara framgångsrik” och ”göra succé”. Handlar det om att bli uppskattad, tjäna pengar, nå ut? Eller att förnya sig, göra saker man vill stå för? Finns det olika sorters framgångar? Är någon bättre än de andra?

- Vissa gör allt för att bli kända. Varför vill man vara känd? Vad skulle du välja: känd för ingenting, eller skapa utan att bli känd?

- ”Hon kunde ha fått hjälp av experter innan hela världen fick en bit av henne.” Ögonblicket då Amy väljer att inte läggas in på rehab var enligt vännen Nick avgörande. Hur kommer det sig att vissa pallar kändistrycket och andra inte? Kräver kändislivet några särskilda egenskaper? Vilka? Vad är en ”bra” kändis? Någon som visar upp hela sitt liv i medierna? Någon med integritet? Någon som är lite både och?

- Amy skildrar en person som går igenom olika perioder och i bättre och i sämre skick. Vilka bilder på henne minns du mest ifrån filmen? Varför det? Fundera på vilka olika sidor av Amy som visas. När tar åskådaren del av Amy när hon ser ut att må bra? Och när hon är i dåligt skick, vad är det för bilder? Tror du det var regissörens avsikt?

Destruktivitet och droger

Amy tillhör ”the 27 club”, det stora antal artister som gått bort vid 27 års ålder. En annan är rockstjärnan Kurt Cobain. Båda blev traumatiserade av sina föräldrars skilsmässa, umgicks med en lika självdestruktiv partner och kunde inte hantera kändisskapet.

- Kolla upp definitionen på ”självdestruktiv” och fundera på varför är en person väljer att göra saker som inte är bra för hen. Är det en läggning? En egenskap? Eller är det ett uttryck för nåt annat, kanske att konkretisera abstrakt ångest? Hur gör en för att hantera det?

- Diskutera synen på en kvinnlig destruktiv artist och en manlig. Hur beskriver media dem? Beskrivs de jämlikt i media, eller fokuseras det på olika saker? Vilka skillnader finns? Vilka likheter?

- Fundera på om det finns en koppling mellan att vara begåvad och destruktiv. Kan man se det destruktiva som ett sätt att hantera sin begåvning? Är destruktivitet en källa till inspiration?

- ”Jag skriver för att jag mår dåligt. När jag skriver mår jag bättre.” Varför tror du det är så? Är det bara bra att sätta ord på sina känslor? Finns det några nackdelar? Man brukar säga att personer skapar som

bäst när de haft det som tuffast. Skapar man bättre i olyckliga perioder än i de lyckliga? Varför är det så isåfall? När känner du att du är som mest kreativ?

- Amy utsatte sig för droger och ätstörningar. På vilka andra sätt kan en vara destruktiv? Måste det handla om att ta kroppen för fysiskt, eller kan det vara på ett psykiskt plan? Har du eller känner du någon med destruktivt beteende? Hur hanterar du det?

- I *Valley of the Dolls*, Mark Robsons desillusionerande skildring av showbusiness från 1967, ser den unga artisten Neely branschen med nykter och kritisk blick – tills hon blir en del av den. Snart går hon på piller som ska göra henne piggare och bättre. Hon blir så outhärdlig att de som vill henne väl tar avstånd. Filmen målar upp branschen som Neelys fiende nummer ett som suger ut det den behöver utan att ta nåt ansvar. Fundera på vilken bild Amy ger av musikbranschen. Hur är personerna hon möter där? Vem bryr sig? Vem bryr sig inte? Har branschen ett ansvar för artisten, eller är det upp till hen att sätta sina gränser?

Efter att ha bättrat på sminket inne på en toalett, ser Amy lurigt in i kameran och dansar en liten segerdans med en påse gräs i handen. Några senare står hon hög på röda mattan och kan knappt fokusera blicken på intervjuaren. Synen på droger skiljer sig mycket åt mellan olika kulturer, och vissa droger är mer socialt accepterade än andra.

- Diskutera vår syn på olika droger och hur det kommer sig att vi har den uppfattningen vi har. Gräs är lagligt i bland annat Nederländerna

och vissa delar i USA och ses mer som en social sysselsättning än en beroendeframkallande drog. Hur ser du på gräs? Fundera på hur *Amy* skildrar droger. Hur framställs hon när hon röker gräs och när hon tar droger tillsammans med Blake? Hur ser hon ut att må? Fundera på hur synen på droger påverkas av filmerna vi ser. Ge exempel på filmer där droger målas upp som nåt härligt samt förödande.

- Hur kommer det sig att alkohol inte är drog klassificerat i Sverige? Är det rätt eller fel?

- I Darren Aronofskys *Requiem for a Dream* från 2000 blir Sara beroende av bantningspiller som tar över hennes liv. Vad vägs in i definitionen av en drog? Blir en drog en drog först när man tappar kontrollen? Räknas kaffe, medier, cigaretter dit om man är beroende? Är det självkontrollen som avgör om en drog är farlig eller inte?

Ofta är det svåra att inte falla tillbaka i missbruket, vilket leder till en karusell där missbrukaren hoppar på och av sitt beroende. För att få vård krävs motivation – nåt Amy inte har och Mitch ser som anledning att hans dotter inte blir frisk. Men ska man inte hjälpa någon som uppenbarligen som befinner sig på botten? Hur kan man hjälpa en som inte vill hjälpa sig själv?

- Gör filmen en distinktion mellan de som bryr sig om henne respektive hennes karriär? Fundera på vilket ansvar branschen har gentemot artisterna. Kan man – eller ska man – kräva att den ser efter personen bakom artisten? Eller ingår det i kändispaketet, att ingå i en bransch som inte utger sig för att vara nåt annat än vinstintresserad, och är

anpassad för de som kan hantera skillnaden mellan det offentliga och det privata? Vad reagerade du på i *Amy*? Ifrågasatte du någon gång hur någon hanterade, eller inte hanterade, en viss situation?

- Vem tycker du bär störst ansvar för Amys välmående? Förutom hon själv.
- Folk runt henne begår kanske misstag, pressar henne att uppträda eller misslyckas med att säga nej. Men kanske är Amy bara sitt eget offer? Kanske hade hon drogat ändå, utan Blake, utan branschen? Kan man skylla hennes nedgång på drogerna?

• ”Det är så trist utan droger.” Trots sin nyvunna Grammy, tycks Amy inte känna glädje över den. Vad är den största risken med droger? Ta reda på hur gräs, heroin och amfetamin droger påverkar kroppen och hjärnan. Hur skapar kroppen ett beroende? Vilka system i kroppen är det som aktiveras?

- Musiken tycks vara hennes bästa medicin, ”det räcker att spela gitarr en timme och sen må bättre”. Hur tar man sig ur destruktiva mönster? Om du varit hennes vän, vad hade du gjort?

Kvinnlig kreatör och manlig musa

”Jag gillar att sabotera mig själv, hon gör också det.” säger Blake i filmen. Blake är definitivt en medbrottsling i Amys missbruk men samtidigt en konstnärlig katalysator och nödvändig för hennes skrivande. Genom att skildra en kvinnlig kreatör och en manlig musa ifrågasätter *Amy* den traditionella tolkningen av begrepp som ofta varit könsstereotyp, alltså manligt aktivt och kvinnligt passivt.

Musan har sitt ursprung i den grekiska mytologin, som en gudinna som beskyddade poeter, konstnärer, filosofer och vetenskapsmän – som alla var män. Med tiden ändrades deras roll från att vara en förutsättning för konsten till en inspiration, och förekommer idag mest explicit – och flyktigt – i musik- och i modebranschen.

I *Den gudomliga komedin*, Dante Alighieris epos som i sin helhet kom ut 1555, är Beatrice huvudkaraktärens musa. Hon beskrivs som salig och nåt överkligt, och blir hans ledsagare mot frälsning.

- Fundera på vad som gör en musa till en musa. Handlar det enbart om att inspirera någon? Inspirera till vad? Till att skapa? Till att förändras?

- Ursprungligen verkade musan i symbios med kreatören, och var ibland till och med bärande. Har musan samma status idag? Är det någon med status? Kan man tala om aktiva och passiva musor? Eller ligger det i själva ordets innebörd, att musor inte har någon kontroll, att deras förmåga att inspirera helt är upp till kreatören?

- På vilket sätt bidrog Blake till Amys skapande?

Den franska sångaren Serge Gainsbourg kallade Jane Birkin sin musa men inte vice versa – trots att hon är en minst lika aktiv kreatör som tolkade hans texter på sitt sätt. Konstnären Françoise Gilot och skådespelerskan Monica Vitti omtalas ofta i relation till sina män – Picasso respektive Michelangelo Antonioni – och beskrivs då som musor. Det gör däremot inte Yoko Ono och Beyonce som ”gör sin grej” och inte jämförs med John Lennon respektive Jay-Z. Fundera på vad det beror på.

- Ge exempel fler kreatör-musa-relationer. Inom vilket område verkar de? Vad skulle du vilja vara: den som skapar eller den som inspirerar? Förklara varför.

- Diskutera varför manliga musor är sällsynta. Skapar kvinnor på ett annat sätt än män? Ser de på sin omgivning på ett mer jämlikt sätt? Eller har mannen svårt att axla en roll som så länge varit tillskriven kvinnan?

- Fundera på om musan är lika nödvändig idag. Har den ersatts av nåt annat? I så fall vad?

- En kreatör blir inspirerad och kan skapa. Har musan några fördelar?

Vilken verklighet skildras?

Amy består av bilder som filmats av hennes omgivning. Regissören står alltså inte själv för materialet, men däremot för urvalet samt intervju-

EN FILMHANDLEDNING UTGIVEN AV FILMINSTITUTET

erna. Dokumentärfilm beskrivs som en ”kreativ behandling av verkligheten”, alltså material hämtat ur det verkliga livet som arrangerats och formats på ett kreativt sätt. Det är viktigt att komma ihåg att ingen dokumentär är objektiv. Bakom varje film, oavsett genre, finns en regissör, klippare och fotograf m.fl. som väljer – och väljer bort – scener och innehåll. Läs gärna mer om dokumentärens form i kapitlet ”Dokumentärfilm” på s. 141 i *Introduktion till filmpedagogik* (Gleerups, 2014).

- Fundera på vad som gör *Amy* till en dokumentärfilm. Jämför den med en annan dokumentärfilm du sett. Vilka skillnader finns? Vilka likheter? Ge exempel på vilka filmiska drag som du tycker är utmärkande för en dokumentär. Finns det nåt som inte hör hemma i en dokumentär? I så fall vad? Eller är det snarare syftet än utförandet som avgör om det är en dokumentärfilm eller en spelfilm?
- Vilka röster hör vi? Är någon mer drivande? Vad hade förändrats om regissörens röst hade varit med?
- Tänk på vilken roll musiken har i filmen. Hur används låtarna? Får vi höra dem i sin helhet, eller är det valda bitar? Varför valde regissören just dem?
- Föreställ dig att spelfilmen ”Amy – the movie” går upp på bio. Vad skulle vara annorlunda? Vad har spelfilmen för möjligheter som inte dokumentärfilmen har? Finns det några grepp som inte hör hemma i en spelfilm? Var går gränsen mellan en dokumentär och en spelfilm?

”Dokumentärfilmen kan inte uppfylla kravet om att vara en sann återgivning av verkligheten.” Filmteoretikern Paul Rotha menar att samhället kan uppfattas på flera olika sätt och att dokumentärfilmarens uppgift är att välja en av dessa vinklar och argumentera för den. Verkligheten kan därför inte bli annat än subjektiv – vilket inte gör den till ett mindre legitimt medium för att säga nåt om verkligheten.

- Filmkritikern och -teoretikern Bill Nichols menar att alla dokumentärer på ett eller annat sätt är en reflektion av filmskaparens åsikter och känslor. Håller du med om det? Eller går det att vara helt neutral och bara ”filma av verkligheten”? Går det att tala om en enda verklighet?

I *Amy* framstår pappan Mitch som mer intresserad av dotterns kändisskap än av hennes välmående. Nåt som inte överensstämmer med hans biografi *A losing game* som gavs ut ett år efter dotterns död där han skildrar sig själv som en curlande pappa som stod handfallen inför dotterns destruktivitet.

- Vilken verklighet återspeglar *Amy*? Regissörens? Den bild vi fått av media? Eller skapar *Amy* en egen verklighet som betraktaren får förhålla sig till?
- Har vi rätt att berätta någons historia på vårt sätt? Eller är det vår skyldighet, att berätta ge vår syn på saker?
- Har dokumentärfilmen andra skyldigheter än spelfilmen? Finns det andra förväntningar på en dokumentärfilm?
- Tror du en manlig rockstjärna skildrats annorlunda?
- Rockstjärnan Courtney Love, som var tillsammans med Kurt Cobain, levde liksom *Amy* i en relation som präglades av missbruk och upp- och nedgångar. I dokumentären *The Return of Courtney Love* från 2006 blandas arkivmaterial med talking-head-intervjuer. Fundera hur intervjuer där man får se intervjuade påverkar upplevelsen. Bidrar ansiktena på de intervjuade att vi tar till oss det som sägs mer, eller påvisar det mediet? Blir det mer verkligt eller mer spekulativt?

Hur påverkas vi av att inte se de intervjuade i *Amy*?

- Varför tror du regissören ville göra *Amy*? Vad vill regissören berätta? Hur märks det?

Tips på fördjupning

Filmer:

Requiem for a Dream (Darren Aronofsky, 2000)

Fyra människor har fastnat i olika former av beroende, allt från knark till kaffe till medier.

Reprise (Joachim von Trier, 2006)

En ung, lovande författare klarar inte av pressen på att toppa sitt senaste alster.

Valley of the Dolls (Mark Robson, 1967)

En mörk bild av nöjesbranschen där en artist förvandlas till pillerknappande produkt.

The Return of Courtney Love (Will Yapp, 2006)

Rockmyten och hur medierna hanterar förvandlingen från stökig till städad rockstjärna.

Läsning:

Introduktion till filmpedagogik (Gleerups, 2014)

Dokumentärfilmens form, grepp och verktyg i kapitlet ”Dokumentärfilm”.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Amy, Storbritannien 2015

Regi: Asif Kapadia

Producent: James Gay-Rees

Medverkande:

Amy Wienhouse, m fl.

Tekniska uppgifter

Längd: 128 minuter

Censur: ej granskad

Svensk premiär: 17 juli 2015

Distribution:

Lucky Dogs

luckydogs.se

filmbokning@lucky-dogs.se

Redaktion

Text: Isabella Kubitsky Torninger

Redaktör: Kaly Halkawt

Svenska Filminstitutet, Februari 2016

Kontakt

filmiskolan@filminstitutet.se

filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken filminstitutet.se/sv/fa-kunskap-om-film/film-i-skolan/om-att-boka-skolbio/ kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.